

Συνοψίζων εις τὸ ἄρθρον μου ἐκεῖνο τὰς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ μίαν ψυχολογικὴν ἐρευναν, δὲν εἶχα καμμίαν διδάσκειν οὐμορισμοῦ ἀκαίρου ἢ χαριτολογίας ἀναρμόδιου. Εἶπα—στηριζόμενος εἰς τὴν ἐξομολόγησίν σου—ὅτι εἶσαι εὐτυχὴς, κατορθώνων νὰ ικανοποιεῖσαι αἰσθητικῶς ἀπὸ τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς γλώσσῃς, ὅπως τὴν μεταχειρίζεσαι καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ τρόπου γ' τοῦ ὁποῦ μὴ λονότι συνηγορῶ ἐκ πεποιθήσεως, βλέπω ὅμως ἀκόμη ὅλην τὴν ἀκαταστάσιν καὶ τὴν ἀναρχίαν. Τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν τὴν ἀνευρύσκει, τὸ ἐπαναλαμβάνω, διὰ τοὺς ἀπογόνους μας. Ἐάν ἡ καλαισθησία σου σοῦ δίδει ἓνα ικανοποιητικὸν modus vivendi ἀπὸ τώρα, αὐτὸ εἶνε εἰς τὸ ἐνεργητικὸν σου. Ἡ ἡμῶν μορὸς νὰ δὲ εἰρωνευθῇ. Ἀλλὰ τε εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον μου (ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδικήν σου ἐπιστολήν καὶ κάποιαν ἄλλην) σημειῶναι ὅτι ἂν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἔσω καὶ ἔνας κατορθώνοντες νὰ συμβιβάζουν ἀρμονικῶς τὸν προφορικὸν μὲ τὸν γραπτὸν τοὺς λόγον εἰς τὸν τρόπον γ' (τὴν ἐλευθερίαν μικτὴν) αὐτὸ καὶ μόνον ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυροτέραν ἀπ' ἁλγίαν τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ τρόπου. Ἀλλὰ θὰ εἴθανε μόνον νὰ φανερώσῃ τὴν καλὴν μου πίστιν καὶ τὴν ἐλλείψιν κάθε ἀποπειρας χαριτολογίας, εἰς βάρος σου, τὸ ὅτι τὴν πλήρη αὐτὴν ικανοποίησίν σου προσπαθῶ ὁ ἴδιος νὰ δικαιολογήσω ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐξηγῶν αὐτὴν ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους τῶν δημιουργικῶν σου ἔργων. τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς δὲν δὲ φέρει εἰς προσδοκίαν πρὸς ὅλας τὰς γλωσσικὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς τριβόλους, πρὸς τοὺς ὁποῖους προσδίδονται καὶ αἰματώνονται οἱ περισσώτεροι τεχνίται τῶν ἄλλων εἰδῶν τοῦ λόγου. Ποῦ βλέπεις εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν χαριτολογίαν ἢ τὸ σκῆμα;

Δὲν ἤθελα νὰ κάμω τὴν ἀπίστευσίν μου εἰς τὸν «Νουμᾶ». Ποτὲ δὲν ἀισθάνομαι τὴν ἀνάγκην αὐτὴν. Ἦθελα νὰ λίσσω μίαν παρεξήγησιν. Καὶ αὐτὸ τὸ θεωρῶ ὑποχρέωσιν, μίαν ὑποχρέωσιν τιμῆς, ἀξιοπρεπείας, ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς.

Εἰς ἓνα ζήτημα τὸ ὁποῖον τόσον μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλοισι, καὶ παρεξήγησις οὐκ ἦτο ἀμάχημα. Δὲν ἤθελαμε νὰ παίζωμεν καὶ νὰ εἰρωνευθῶμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. οὔτε τὸ γλωσσικὸν μας ζήτημα εἴμπορει νὰ γίνεταί ἀφορμὴ εὐθύμων ἁρθρῶν καὶ οὐμοριστικῶν πινακίδων. Ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον οὐ εἶμαι ἐγὼ ποῦ θὰ δώσω τὴν τροπὴν αὐτὴν εἰς μίαν συζήτησιν ἢ ὁποῖα ἀρκετὰ ἐξενεῖται τὸ ἔθνος ἔως τώρα καὶ ἀρκετὰ τὸ διήρπεν. Καὶ αὐτὸ ἦθελα τὸ δηλώσω ἁπλᾶς διὰ παντός διὰ τοῦ «Νουμᾶ». Μὲ τὸν «Νουμᾶν» μὲ συνδέει ἓνας κοινὸς ἄγων κατὰ τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος. Ἐάν τὸ σχολαστικὸν αὐτὸ πνεῦμα, ἐκτὸς τοῦ ἀρχαϊκοῦ δασκουλίου, τὸ παρουσιάζει δι' ἐμὲ καὶ μερικοὺς ἄλλους καὶ ἡ μετὰ τοῦ γλωσσικοῦ τρόπου γ', ὅπως τὸν διεικλύσας εἰς τὰ «Παναθηναῖα», μὴ μετὰ τοῦ τὴν ὁποῖαν ἐκτραυνοδόγησε μὲ τὰ ἀ-

λησμόντα ἐκεῖνα ἄρθρα τοῦ εἰς τὸ «Περιοδικὸν μας» ὁ μακαρὶ καὶ Καμπύσης.—ἡ λατρεία τῆς μνήμης τοῦ ὁποῦ μὲ ἐνώνει μὲ τὸν «Νουμᾶν» — ἴσως νὰ ἦνε σφάλμα ἰδικόν μου. Ὁ ἄγων τοῦ «Νουμᾶ» καὶ μὲ τὸν τελευταῖον τοῦ ἡδὺν ἀκόμη εἶνε πάντα δι' ἐμὲ εὐγενὴς καὶ συμπαθητικὸς. Ὁ δευτέρος σχολαστικισμὸς δὲν παρουσιάζει τοῦλάχιστον τοὺς ἀποκτηνωτικὸς κινδύνους τοῦ πρώτου. Ἐάν δὲν ἔχη τὴν δύναμιν καὶ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα νὰ ἐπικρατήσῃ ὡς μέθοδος καὶ νὰ διευθύνῃ μίαν ὅραν ἀρχήτερα τὴν γλῶσσαν ἐκεῖ ὅπου μοιραῶς τείνει νὰ διευθυνθῇ, φέρει ὅμως μίαν ἀντιδρασὶν ὁμοιοπαθητικὴν καὶ οὐρεὶ ὅπωςδὴποτε τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀνυδρὸν ἐρημον τοῦ ἀψύχου ἀρχαϊσμοῦ πρὸς τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς καὶ τῆς νεότητος.

Καὶ τὸν ἄγωνα αὐτὸν ἀγωνιζόμεθα ὅλοι μας, καθένας μὲ τὸν τρόπον του καὶ τὰς δυνάμεις του.

Πειραιεὺς 10 Ἀπριλοῦ 1903

Με ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην
Παῦλος Νιρβάνας

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΡΔΗ ΠΟΥ ΘΑΧΟΥΜΕ

(Ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κ. Χαρο. Ἀνδρεᾶδου: «Ἡ γλῶσσά μας κτλ.»

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ δὲ φύλλον).

—Πόσο φοβερό πρᾶγμα εἶν' ἡ φτώχεια καὶ πῶς μποροῦμε νὰ γλυτώσωμεν ἀπ' αὐτήν.

Ὅποια ἀπαίτηση καὶ ἂν ἔχουμε πρέπει μ' εὐχαρίστησιν νὰ τὴν κάνουμε καὶ ἐμεῖς καὶ ἡ Κυβέρνησις γὰρ νὰ γλυτώσωμε καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπ' τὴν καθαρύουσά του, μὲ τὴν ἀγροματωσύνην καὶ τὴ φτώχειαν. Φοβερό πρᾶγμα εἶνε ἡ φτώχεια, μπορῶ νὰ πῶ πῶς εἶνε τὸ πιὸ φοβερό ἀπ' ὅλα τὰ κακά, καὶ ἀπαξ λείψι αὐτὴ, ἃ δὲ λείψουμε μαζὶ τῆς ὅλας μας τὰ κακά, τοῦλάχιστον θὰ λείψουμε τὰ περισσότερα, καὶ αὐτὸ δὲ θὰ εἶνε μὲγέλο κέρδος γὰρ μᾶς.

Αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἀντισταγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Μανιάκης καὶ νὰ τί λέγει μὲ λόγια τῆς ρημερίδας. «Ἡ πενία εἶνε ἡ πρώτη τοῦ κακοῦ αἰτία. Αὕτη εἶνε ὁ ἐσωτερικὸς ἐχθρὸς τῆς πατρίδος, ἐχθρὸς φοβερώτερος καὶ ἐπικινδυνώτερος παντός ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐφικτοῦ ὄντος, νὰ καταπολεμηθῇ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὀπλῶν. Ἡ βιομηχανία πολλὰκις ἀναπτύσσεται, καὶ τὸ ἐμπό-

ριον φθίνει ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὑλικῶν πόρων.» Ἀς καταπολεμήσωμεν τὴν πενίαν, καὶ ἡ καχεξία—τὸ φαῦλον τοῦτο ἐξαντλητικὸν κακόν—θὰ εξαφανισθῇ ὡς διὰ μαγείας.» (Ἀκρόπολις 21 τοῦ Γενάρη 1902.

«Ὅτι μποροῦμε νὰ γλυτώσωμε ἀπ' τὴ φτώχειαν τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ κ. Κ. Μητσόπουλος, ποῦ εἶχε γράψῃ τότε στὴν Ἀκρόπολιν (19 Φλεβάρη 1903) τὰ παρακάτω μὲ δικὰ του λόγια. —Ἡ Ἑλλὰς ἵνα μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης, πρέπει ν' ἀναπτύξῃ τοὺς πόρους τῆς, ἰδίως τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Αἱ πεδιάδες τῆς εἶνε θαυμασιῶς κατὰλληλοι διὰ τὸν οἶνον, βάμβαικα, καπνόν, ἐσπεριδοειδῆ, ἔλαιον.—Τοιαῦτά τινα ἔγραψε πρὸ 26 ἐτῶν ὁ Reclus, καὶ τοῦτο κηρύττουσι πᾶσαι αἱ γεωγραφίαι. Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς φυσικὰς δυνάμεις μεγάλας καὶ ἀκαμαίας, ἀνωτέρας τῆς Δανίας τοῦ Βελγίου, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Βυτεμβέργης αἵτινες ὅμως δυσπραγοῦσιν, ἀλλ' εἶνε εὐτυχεῖς, διότι ἐδιδάχθησαν νὰ χρησιμοποιοῦσι μετ' ἐπιστήμης τὴν ὕλην καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις.»

Εἶδαμε προηγουμένως, ὅτι ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ τὴν ἀγροματωσύνην μας καὶ λέγει πῶς γὰρ νὰ κατορθώσωμε αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ ἐργασθῇ τὸ δημοτικὸν σχολεῖο. Τὸ σχολεῖο, παντοῦ ἐργάζεται, μὰ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ ὠφελήσῃ, γιὰ τὰ παιδιὰ σπουδάζοντες τὴν καθαρύουσα, ποῦ δὲ μποροῦνε νὰ τὴ μάθουνε ὅχι μόνον στὸ δημοτικόν, παρὰ καὶ στὸ γυμνάσιον ἀκόμα ὅπως πρέπει.

Ἄ θέλωμε νὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς ὅ,τι κάνουν καὶ οἱ ἄλλοι τὸ πρῶτον πῶς ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶνε νὰ πετάξωμε ἀπ' τὰ σχολεῖα μας τὴν καθαρύουσα, γιὰ τὰ ἄλλα τὰ ἔθνη στὰ σχολεῖά τους καθαρύουσα δὲν ἔχουνε, μόνον σπουδάζουνε τὴ ζωντανή τους, τὴ γλῶσσαν καὶ ὅχι σὲν καὶ ἐμᾶς δυὸ πεθαμμένες.

Ἡ μόνη διαφορὰ πῶς ἔχουμε ἀπ' τ' ἄλλα ἔθνη εἶνε ἡ ἀγροματωσύνη μας καὶ αὐτὴ ν' εἶνε ἡ αἰτία ποῦ ὁ τόπος μας ὅσο καὶ ἂν εἶνε εὐτυχισμένος δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ σωστὸ ὄφελος. Αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ πάλι ὁ ἴδιος κ. Μητσόπουλος στὴν Ἀκρόπολιν. (22 τοῦ Φλεβάρη 1902 μὲ δικὰ του λόγια) «Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς πλοῦτον ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ὅστις μένει ἀνεκμεταλλεύτος διὰ τὴν ἀμάθειαν ἡμῶν περὶ τὴν μεταλλείαν, γεωπολίαν καὶ ζωοτεχνίαν.

ΑΓΚΛΩΙΑ ΚΑΙ ΤΡΙΒΟΛΟΙ

ΣΥΖΥΓΟΣ ΜΑΣΚΑΡΑΣ

—Τέτοιες εἶνε ἡ παλαιογυναικὴς—φώναζε θυμωμένος ὁ κύρ Θωμᾶς ὁ Καμμένος, ποῦ τώρα κοντὰ χόρτισε τὴ γυναῖκά του. — Ἀλλοίμονο στὴν τιμὴ μας, ἂμα ἡ γυναῖκά μας βάλῃ μέσα τὸ διάλο! Ὅστε φόβος, οὔτε ντροπὴ, οὔτε δόξα, οὔτε τῶν παιδιῶν τῆς ἡ ἀγάπη μποροῦνε νὰ τὴν φέρουν σὲ μετάνοιαν, νὰ τῆς θυμώσων τὸν ὄρκο ποῦ στὸ θεὸ ἔδωκε· θὰ κἀν, μωρὲ μάτια μου, τὸ κέρι τῆς καὶ ὁ κόσμος ἂν χαλάσῃ!

—Μπα! ποῖος σοῦ τῶπε αὐτό—λέει ὁ σιὸρ Δημητράκης ὁ Συμυριός, ποῦ τᾶσπρα του μαλλιά καὶ ἡ πολλή του ἐξυπνάδα ἔδιναν πάντα σέβας στὴ γνώμη του.—Δὲν σοῦ λέω, σοφὴ εἶνε ἡ πα-

ροιμία: μὴδὲ τὸ διάβολο ν' ἀπαντήσῃς, μὴδὲ τὸ σταυρὸ σου νὰ κἀνῃς, ἀλλ' ὅτι καμμιὰ φορὰ μπορεῖ ὁ ἐξυπνὸς ἄνδρας νὰ φέρῃ σὲ συναίσθησι τὴ γυναῖκά του, ποῦ σκανταλίζεται ν' ἀμαρτήσῃ, δὲν μπορεῖς νὰ μοῦ τ' ἀρνηθῇς τοῦ λόγου σου. Πολλὰ πράγματα χρειάζονται στὸν ἄνδρα ποῦ βρέθηκε σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη θέσι: σβελλοσύνη, θάρρος, αἷμα κρῖο, ὅχι φόβος καὶ ἀντάραις καὶ τρελλὰ καμώματα· πρέπει μάλιστα ν' ἀγαπᾷ πολὺ τὴ γυναῖκά του, νὰ τὸν ἐγγίξῃ στὴν ψυχὴ τὸ παρυστήριον τῆς γὰρ νὰ νομίσῃ εὐτυχία τὴ διόρθωσίν της: ἀλλοιῶς τίποτε τῆς προκοπῆς δὲν γίνεται, ἡ φιλία θὰ πάρῃ τὸν κατήφορόν!.. Ἐγὼ ποῦ σὰς μιλῶ αὐτὴν τὴν ὥρα εἶμαι παθὸς, ἐκόν-τεψα δηλαδὴ νὰ τὴν πάθω, ἐστῆθηκα ὅμως παλικάρι καὶ διόρθωσα τὰ πράγματα, πρὶν τὸ κακὸ προχωρήσῃ. Χωρὶς νὰ νοιώσῃ κανεὶς τίποτε, χωρὶς ν' ἀλλάξῃ μὲ τὴν γυναῖκά μου μιὰ ψυχρὴ λέξι!

—Πῶς τὸ κατόρθωσες, ἀδερφέ, αὐτὸ τὸ θάμα, τὸ ἀκατανόητο; ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία ν' ἀκούσω τὴν ἱστορίαν σου—Ρώτησε ὁ κύρ Θωμᾶς μ' ἓνα κοροϊδευτικὸ χαμογέλιο, ὅπως πάντα συνείθιζε.

—Νὰ σὰς τὴν πῶ, βρε παιδί, ἔχω κέρι ἀπόψε νὰ σὰς δώσω ἓνα μάθημα—ἀποκρίθηκε ὁ σιὸρ Δημητράκης, στρίβοντας τὸ τσιγάρκι του—

Φέρτε πιὸ κοντὰ τῆς καρέκλες σας καὶ γενήτε ὅλο αὐτιά... Ἐγὼ, κατὰ τὴν παροιμία ἡ μικρὸς μικρὸς παντοῦρεψου ἢ μικρὸς κυλογερέψου, πανδρεύθηκα πολὺ νέος, δέκα ἔχτω χρόνων παιδιὰ ἀμούστακα. Μὲ τὴν ὁμορφὴν γυναικούλα μου—μὴν τὴν κοιτᾶτε τώρα ποῦχει δέκα τρίχες καὶ ἐνάμισον δόντι—ζήσαμε σὰν τρυγονάκια, δίχως μαλώματα, δίχως γινάτια· δὲν εἴχαμε πλοῦτοι, εἴχαμε ὅμως τὸ δικὸ μας καὶ τίποτεδὲν στεροῦμασταν·ἐπειτα καὶ ἡ φοιτῆσιν σποργίτη, βρε παιδί, φαίνεται παλάτι στὰ μάτια μας σὲν ἔχη ἀγάπην καὶ ὁμόνοια. Καθούμασταν τότε τ' ἓνα σπῖτι, ποῦ πούλητα, πένος στὴν Πλάκα, καὶ εἴχαμε ἀντίκρου μας τὸν κῆπο ἐνὸς δεσπότη συνοδικοῦ. Ὁ δεσπότης αὐτός, καμμιὰ σαρανταρὶχ χρόνων ἄνθρωπος, ἦταν ἀκουστός τόσο γὰρ τὴν ὁμορφίαν του, ὅσο γὰρ τὴ σπουδὴ καὶ τὴ φρόνησιν. Ἐγὼ τὸν ἐκαμάρινα καὶ τὸν ἐσεβόμουνα γὰρ ἄγιο, ποῦ νάξεραι ὁ δύστηνος πῶς θαύρισα μ' αὐτὸν μετὰ μὲν! Ἐ! ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια... Ὁ δεσπότης ἀγαποῦσε πολὺ τὰ λουλούδια καὶ τῆς περισσότερας ὥρας τοῦ περνοῦσε σ' τὸ περὶβόλι· πολλὰκις φορεῖς τὸν ἐβλέπαμε μ' ἓνα μαῦρον καλογερικὸ σκούφο, μ' ἓνα κοντὸ ἀντερί καὶ μανίγια ἀνασκουμπωμένα, νὰ σκαλίζῃ, νὰ κλαδεύῃ, νὰ περιποιεῖται τὰ λουλούδια τοῦ σὲν τὸν ἀξιωτέρο